

Cultura i patrimoni en el marc del desenvolupament local, quatre reflexions per obrir el panorama.

1es Jornades de Desenvolupament Local de l'Alt Pirineu i Aran, La Seu d'Urgell, 15 de desembre de 2006.

Ignasi Aldomà Buixadé

Un interrogant inicial inherent al concepte o a la percepció massa encaixonada de la cultura.

Per una qüestió d'acció pública o de pressupostos públics, en els quals s'acostuma a situar el debat col·lectiu, tendim a identificar la cultura amb els temes específics propis del Departament de Cultura (de la principal administració subvencionadora o, per defecte, de la resta d'administracions): equipaments museístics, biblioteques i altres similars, protecció dels elements patrimonials arquitectònics o artístics, celebració d'esdeveniments artístics, musicals, literaris,...

En el marc del desenvolupament local caldria evitar l'encasellament de la cultura i pensar-la en el sentit més ampli possible, com el conjunt de coneixences de tot tipus que tenim i que es poden posar al servei del desenvolupament local. Així, per exemple, es pot recordar:

- La importància de la cultura material com a suport de la societat. La cultura material ha estat sempre un element viu que per subsistir s'ha hagut d'adaptar als canvis tecnològics i dels mercats. Com es porta la cultura als prestatges sense convertir-la en fòssil, sense caure inevitablement en el pessebrisme?.
- La base territorial de l'activitat humana. La cultura depèn en bona part del medi natural o sociohistòric en el qual se situa l'home, però al mateix temps aquest medi té la seva pròpia dinàmica (el medi natural no constitueix el cap estricte de la cultura, però evidentment hi té molt a veure) i l'home només n'explota o en percep una part. Com s'incorpora la relació i la descoberta del territori a la cultura o a les accions culturals?.

Les contradiccions en el tractament del patrimoni derivades d'una percepció tancada. L'encongiment o manca de visió general que afecta sovint el concepte de cultura es trasllada a la percepció del patrimoni, entès en general com el conjunt de béns materials i immaterials que ens arriben.

En l'observació del patrimoni sembla plenament assumida la comprensió d'aquest no solament en la seva vessant artística i monumental, sinó també dels aspectes materials o productius; però es plantegen algunes mancances de contingut i, sobretot, de procediment:

- Segurament caldria encara un major esforç en la incorporació del conjunt de variables territorials com a patrimoni.
- Queda particularment per aprofundir la relació entre patrimoni i activitat productiva (present), i el fet que aquesta activitat es nodreix, en definitiva, del patrimoni.

- I si el patrimoni és un element base de l'activitat econòmica i social en el sentit més ampli, la seva incorporació a d'altres instruments d'intervenció pública, en particular l'ordenació del territori, hauria de ser també prou més destacada i àmplia, i en aquest cas, cal reconèixer que experiències institucionals exteriors no en manquen.

Assimilar la contradicció natural entre la cultura local i la general o global. Tot i que el mateix concepte patrimoni apunta cap a la valoració i promoció dels referents locals o, si es vol, d'un determinat territori, els referents generals o globals són indefugibles.

- Tot i que l'acció patrimonial porti a assumir elements de caràcter local, aquesta acció es veu abocada a l'adopció de formes i, fins i tot, manifestacions que poc tenen a veure amb la cultura local.
- La societat muntanyenca es troba a hores d'ara força allunyada de les percepcions agraristes de la societat de fa uns anys i es pot considerar plenament urbana en els seus valors i percepcions.

No hi ha receptes per resoldre la contradicció entre local i global; més aviat caldria servir-se'n per explotar el seu interès.

Vendre la pròpia cultura sense perdre el nord. En l'elaboració de productes culturals cal tenir en compte el conjunt dels valors locals; però cal separar clarament l'activitat econòmica i social local dels productes culturals específics i la seva funció comercial, turística o altra. En aquesta línia i per aprofitar el potencial que el patrimoni cultural ofereix als territoris rurals i en particular a la muntanya, destacaria tres punts:

- Situats en la creació de productes culturals amb una bona projecció exterior, cal pensar en productes locals prou atractius o crear-los. En aquest sentit, per exemple, el patrimoni natural (i més concretament els parcs naturals) apareix com el distintiu més remarcable de les àrees de muntanya; en canvi, l'esforç de difusió i valoració d'aquest patrimoni des d'un punt de vista local resulta a hores d'ara molt deficient.
- La creació i promoció de parcs naturals o altres productes culturals ha d'arrelar en el conjunt del patrimoni i activitats locals. Centres d'interpretació, museus, botigues, restaurants, ... han d'oferir en primer lloc els productes d'origen local, i, en particular, els productes que parteixen dels recursos del propi territori, i aquest hauria de ser un dels criteris bàsics de les ajudes públiques al desenvolupament local.
- En la mesura que l'atracció cultural o turística no arribi a un grau de massificació excessiu (que cal mesurar si és recomanable), els productes culturals poden i haurien de vincular-se amb la dinamització cultural local. D'una banda, perquè el visitant es trobi satisfet ha de sentir-se també en un entorn humanament actiu i obert. Per una altra banda, els equipaments culturals poden i haurien de servir també com a infraestructura i pont cultural de la població, les empreses i les associacions locals.